אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא אי (א) דמר בר רב אשי לית הלכתא כמר בר רב אשי אי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ורב פפא הא איתותבו אלא לאפוקי מדרבי יוחנן ומאתקפתא דמר בר רב אשי: **המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחר כו':** היכי דמי מתנה בתחלה היכי דמי באמצע היכי דמי בסוף כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה זו היא מתנה בתחלה יירשה ותנתן לו זו היא מתנה בסוף יירשה ותנתן לו ויירשה זו היא מתנה באמצע ודוקא באדם אחד ושדה אחת אבל באדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ר' אלעזר אומר אפי' אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל בשתי שדות ושני בני אדם לא כי אתא רבין אמר תנתן שדה פלונית לפלוני ויירש פלוני שדה פלונית רבי יוחנן אומר קנה רבי אלעזר אומר לא קנה אמר ליה אביי לרבין אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא בשלמא דר' אלעזר אדרבי אלעזר לא קשיא כאן באדם אחד ושתי שדות כאן בשני בני אדם ושתי שדות אלא דר' יוחנן אדרבי יוחנן קשיא אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן (ב) וריש לקיש אמר (ג) לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה ויירשום בפלוגתא אמר רב המנונא לא שנו אלא אדם אחד ושדה אחת אבל אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם לא ורב נחמן אמר אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה אחת ושני בני אדם אבל שתי שדות ושני בני אדם לא ורב ששת אמר אפי' שתי שדות ושני בני אדם אמר רב ששת מנא אמינא לה דתניא (ד) האומר תנו שקל לבני בשבת וראוין ליתן להן סלע נותן להן סלע ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל אין נותנין להן אלא שקל ואם אמר אם מתו יירשו

אי לאפוקי מדרבא. דאמר אף בראשון והלא מוסיף הוא על דברי ר' אבא דאמר שלישי בשני כשר ואתא איהו למימר דאף בראשון ואיכא למימר דאפי' ר' אבא מודה והיא גופה אצטריך לר' אבא לאשמועי' דשלישי בשני כשר דאיכא למ"ד בסנהדרין פסול בפרק זה בורר (דף כח.) ולאו למידק מינה הא שלישי בראשון פסול דדלמא עובדא הוה בשלישי בשני ושלח ליה דכשר: **אי מדמר בר רב אשי.** דאכשר באבא דאבא הא כבר איפסיק דלית הלכתא כותיה כדאמרי' לעיל (ג) והך דרשה דמר זוטרא בתר הכי הואי והכי נמי הויא דמר בר רב אשי תוספת אלא דעדיפא מינה קא פריך: **לאפוקי מר' יוחנן.** דאמר אינו נאמן כרבנן: **ומאתקפתא דמר בר רב אשי.** דאתא למימר ודאי משיב אבדה הוא ולית הלכתא כוותיה כיון דאמרי כשהודה לא העידו עדים ולא קמסייעי ליה איכא למימר דמירתת מינייהו שאינו יודע מה כלבם כרבי אבא: **המחלק נכסיו כו'.** כבר פירשתיה למעלה (ד): (ה) **כתב בין בתחלה כו'.** אדם הנותן מתנה לאחר או שנתן כל נכסיו לאחד מבניו אם אמר לשון מתנה עם לשון ירושה דבריו קיימין דנהי דלא תפיס לשון ירושה לפי שאין אדם מתנה על מה שכתוב בתורה וכמו שלא אמר כלום דמי לשון מתנה מיהא תפיס והרי הוא כמי שאומר לשון מתנה לחוד דקני. ובגמ' מפרש היכי דמי מתנה באמצע או בתחלה או בסוף: **תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשה.** כלומר ויירש אותה לישנא דקרא (ג) ויירשוה (ישעיה לד) יירשנה ותנתן לו: **ודוקא באדם אחד ושדה אחת.** דבההוא שדה שנתן לאותו האיש איכא מתנה בהדי לשון ירושה: **אבל באדם אחד ושתי שדות.** כגון יירש ראובן שדה פלונית שבמזרח ותנתן לו לראובן שדה פלונית שבמערב ההוא דלשון מתנה קני אבל ההוא דלשון ירושה לא קני דמתנה דהילך לא מסייע לאידך אלא זאת הוריש לו וזאת נתן לו ובההיא דירושה הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ולא אמר כלום. וכן בשדה אחת ושני בני אדם כגון ראובן יירש חצי שדה זו ותנתן חציה לשמעון שמעון קנה ראובן לא קנה. וכ"ש ב' שדות וב' בני אדם כגון ראובן יירש שדה פלונית ולשמעון תנתן שדה פלונית אחרת: **אפי' אדם אחד ושתי שדות** (ד)**.** דכי היכי דנתכוין לזה ליתן במתנה הכי נמי נתכוין לאידך הואיל ובדבור אחד נתן לשניהן: **אבל שתי שדות ושני בני אדם.** דהוו אנשים מוחלקים ושדות מוחלקים לא מהניא מתנה דהאי גברא ושדה שלו לאידך גברא ולאידך שדה. ובסברות בעלמא פליגי: **כי אתא רבין אמר יירש פלוני כו'.** היינו שתי שדות ושני בני אדם. ומילתא באנפי נפשה היא ולא איתמר אמתני' ומיהו הכי נמי הוה מפרש למתני': **לא קנה.** ההוא דירושה: **אנחתת לן חדא.** אחד מדבריך נוחה לנו דלא קשיא לן מידי בגוה: **ואתקפת** (ה) **חדא.** אחד מדבריך קשה לנו: **כאן באדם אחד ושתי שדות.** ההיא דלעיל וההיא סיומא דמלתא דרבי אלעזר דאמרן לעיל אבל שתי שדות ושני בני אדם לא גמרא קאמר לה ולא רבי אלעזר דא"כ אמאי הוצרך לומר דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא הא בהדיא קאמר לעיל דבשתי שדות ושני בני אדם לא קנה: **אמוראי נינהו.** אנא ורב דימי: **וריש לקיש אמר לעולם לא קנה.** בשתי שדות ושני בני אדם ההוא דלשון ירושה ואפי' כי אמר לשניהן ביחד תנתן שדה פלונית לראובן ושדה פלונית לשמעון ויירשום דכיון דגופין מוחלקין נינהו וכל אחד הוי מעשה בפני עצמו ולא שייך זה בזה כלל הלכך שתי לשונות של לשון מתנה וירושה כנגד שני מעשים הן לאחד לשון מתנה ולאחד לשון ירושה על ראשון ועל אחרון אחרון הלכך לא קנו עד שיאמר ירושה בתחלה וירושה בסוף ומתנה באמצע דהשתא יליף לשון מתנה מלשון ירושה דכי היכי דלשון ירושה נאמר לשניהם גם המתנה שבאמצע נאמרה בעל כרחך לשניהן דלאו תרמייה והלכך צריך לומר כן ראובן ושמעון יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ויירשום דעל כרחך יירשו קמא עולה על ראובן ובתרא על שמעון הלכך לשניהן נמי לשון מתנה קאמר דאיכא תרתי זימני לשון מתנה דכתב שנתתי להם דמעריב אלשון ירושה ואיכא תרי זימני לשון ירושה. אבל אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית ותנתן להם שדה פלונית ופלונית ויירשום הוי אמינא דהאי ותנתן ויירשום אשמעון קאי ולא קנה ראובן דכיון דשני מעשים הן יש לחלק להם גם הלשונות וכן אם אמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתי להם במתנה ולא אמר ויירשום לבסוף הכתי הוה אמינא דראשון לשון ירושה ולשני לשון מתנה דשתי לשונות כנגד שתי מתנות: **בפלוגתא.** דרב המנונא כרב דימי אמר רבי יוחנן ורב נחמן כר"ש ורב ששת אליבא דרבי יוחנן: **האומר תנו שקל כו'.** כגון שכיב מרע אי נמי בריא וכגון שהלך למדינת הים וצוה ליתן להם כשיעור הזה עד שיכלה הממון כולו: שקל שבגמרא היינו חצי סלע שהוא שני דינרין: **נותנין להם סלע.** דלא אמר שקל אלא כדי לזונן בצמצום שלא יתנו יותר מכדי צרכן: **אל תתנו.** היינו קפידא אין נותנין להם אלא שקל. בשילהי מציאת האשה במס' כתובות (דף ע.) מוקמינן לה כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומיהו אמרי' התם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא הלכתא בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להן כל צרכן ומקשינן והא קי"ל (גיטין טו.) כר"מ דאמר מצוה לקיים דברי המת ומשנינן הני מילי במילתא דמצוה אבל בהא מינח ניחא ליה ומאי דאמר לזרוזינהו הוא דעבד: יירשו

אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא. ואפשר דר' אבא נמי מודה לרבא (ו) כדפי' בקונטרס שלישי בראשון כשר דלא ממעט הלכתא מילתא דרבא ואי לאפוקי מדשמואל ורב ששת ודרב פפא הא איתותבו אבל ר' אבא בר ממא לא איתותב ואע"ג דנקט בעדות קרקע ומשמע אבל בהלואה כשר אף על גב דנסתמא ובברייתא משמע דפסיל ליה לכל עדיות מלינן למימר דהוא הדין בהלואה דפסיל רבי אבא וקרקע סבירא ליה דמכוין בטוב כדשמואל והוי כהלואה ואפ"ה פסיל ליה ור"ת פסק בספר הישר דשלישי בראשון פסול וכן פוסק ה"ג אלא שהם אינם פוסלים אלא מדרבנן והוא פוסל מן התורה כדפסיל רב בזה בורר ומפרש הכי לאפוקי מאי אי לאפוקי מדרבא מוסיף הוא על דברי רבי אבא ואי אתא למפסק דדוקא שלישי בשני כשר ולא שלישי בראשון א"כ הוה ליה למימר אין הלכה כרבא ואי לאפוקי ממר בר רב אשי כלומר הא דלא קאמר אין הלכה כרבא אלא הלכתא כרבי אבא משום שרוצה לכלול בהדיא דאין הלכה כמר בר רב אשי הא לית הלכתא כו' ואי משום שמואל ורב ששת ורב פפא אצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא שעתה ממעט כולהו ביחד הא איתותבו ולימא אין הלכה כרבא בהדיא אי לאפוקי מדידיה לחוד אתא אלא לאפוקי מר' יוחנן דהשתא לא מצי למימר דאין הלכה כרבא ואצטריך ליה למימר דהלכה כרבי אבא דממעט לכולהו ומפיק נמי מדרבא דדוקא שלישי בשני כשר וקשה לר"י דאי דייקינן ממילתיה דרבי אבא דוקא שלישי בשני א"כ נידוק נמי דדוקא עדות קרקע ובהלואה כשר ובברייתא פוסל הכל:

ודוקא באדם אחד ושדה אחת. לא גרסינן אמר רבי יוחנן אלא הכל ממילתיה דרב דימי ורבין פליג עליה בסמוך ואמוראי נינהו אליבא דרבי יוחנן: והלכתא

מסורת הש"ס

א) יבמות לו:, ב) כתובות סט: תענית כא. [תוספ' כתובות פ"ו], ג) [דף קכח.], ד) [דף קכו:], ה) [שייך למשנה לעיל קכו:].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי מדמר בר רב אשי: (ב) שם וריש לקיש אמר לעולם לא קנה: (ג) רשב"ם ד"ה תנתן וכו' דקרא וירשוה. נ"ב כך הגיה מהרש"ל וכתב פסוק הוא בישעיה וירשוה קאת וקיפוד כסי' ל"ד: (ד) ד"ה אפילו אדם אחד ושתי שדות שדה א' ושני בני אדם דכי היכי: (ה) ד"ה ואתקפת לן חדא אחד: (ו) תוס' ד"ה אי לאפוקי וכו' מודה לרבא דהוי שלישי בראשון כשר וכדפי' בקונטרס דלא ממעט וכו' אבל ר' אבא דשלח לרב יוסף בר חמא לא איתותב:

◆

מוסף רש"י

כי אתי רבין כו' ר' יוחנן אומר קנה. אפילו האי דירושה, דמדאדכר לשון מתנה בהאי שטר גולה לחד מינייהו, כולהו נמי מתנה נינהו (יבמות לו:). **וריש לקיש אמר לעולם לא קנה.** ההוא דירושה, דאמרינן להאי הוה מתנה ולהאי ירושה, עד שיאמר פלוני ופלוני כו'. דמזכי לשון מתנה אתרוייהו (שם). **האומר תנו שקל לבני בשבת.** מי שמת והניח ממונו ביד איש נאמן ואמר תנו שקל, חצי סלע, לבני להוצאה בכביע (תענית כא.). **וראוין ליתן להם סלע.** שאינן נזונין בפחות (כתובות סט.) שיש לו נכסים הרבה ואין מסתפקין בסכת בפחות מסלע (תענית כא.). **נותנים להם סלע.** דלא הוה ידע שיתייקרו המזונות ודעלכתו לסלע לא הוה אמר (כתובות שם) דלא הוה כדעתיה דלא למיתן להו אלא שקל היה מצוה אל תתנו להן אלא שקל, והאי דקאמר תנו להן שקל ולא אמר תנו סלע, משום דבעי לזרזינהו כדאמרן בכתובות (ע.) כדי לזונן בשמם ותתן כדי שיעבחו ויעמדו דכך ארץ ריביתו (תענית כא.). **ואם אמר אל תתנו להן אלא שקל.** הרי מיחה בידם ולא עשאן יורשין אלא בענין זה (כתובות שם). **ואם אמר אם מתו.** בלא בנים (שם).

רבינו גרשום

אימור רבא דאמר לעיל אף בראשון כשר מוסיף הוי דלא אתי כלום לגרועי ממילתא דרבה בריה דרב יוסף אלא מוסיף הוי על מלתי' ואתי הלכ' לאפוקי ממאן אי מדשמואל כו'. דפליגי לעיל גבי עדות סומא: אלא לאפוקי מדר' יוחנן. דאמר לעיל על תינוק דאינו נאמן כרבנן דלית הלכתא כותי' אלא כר' יהודה דהאב מהימן להכיר לאחרים. ולאפוקי נמי מאתקפתא דמר בר רב אשי דלית הלכתא כוותי' אלא מלוה ישבע ונוטלה מחצה וכרמתמצי' אליבא דר' עקיבא: המחלק נכסיו על פיו. היינו שכיב מרע דלא צריך לא קנין ולא כתיבה כי אם באמירה בעלמא כו': זו היא מתנה בתחלה. תנתן ואחר כך יירשה: אמר ר' יוחנן. דוקא דמפסי"ע מתנה בין בסוף בין בתחלה בין באמצע. בשדה אחת שנתנה לאדם אחד אע"ג

עין משפט נר מצוה

פה א ב מיי' פ"ו מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף ז ועיין שם בח"מ ובהג"ה:

פו ג ד מיי' פי"א מהל' זכיה ומתנה הל' כג ופי"ב הלכה ו סמג עשין פב טור שו"ע חו"מ סי' רנג סעיף יז וסי' רמח סעיף ג:

◆

רבינו גרשום (המשך)

דאמר תהא חציה לאדם זה במתנה ולזה חציה בירושה אמרי' דלא קנה לא האי ולא האי משום דחדא הוא מודעא לחבירתה ומדהא דירושה לא קנה האי נמי דמתנה לא קנה: ור' אלעזר אומר אפי' באדם אחד ושתי שדות ושדה אחת ושני בני אדם קנה דלא הוה מודעא לחבירתה ומדהאי דמתנה קנה האי נמי דבירושה קנה. אבל אם אמר בשתי שדות ושני בני אדם לזה חדא בירושה ולזה אידך במתנה לא קנה דהוי מודעא חדא לחבירתה דכי האי דירושה לא קנה דאין ירושה אלא לאחר מיתה האי נמי דמתנה לא קנה: כי אתי רבין אמר. יירש פלוני שדה פלונית ותנתן שדה פלונית אחרת לפלוני דהיינו שתי שדות ושני בני אדם ר' אלעזר אומר לא קנה: אנחתת לן חדא ואתקפת לן חדא. כלומר חדא מהני לישני אתי בניחותא ואידך בלשון קושיא: בשלמא דר' אלעזר אדר' אלעזר לא קשיא. הא דלעיל דאמר קנה איכא לאוקמי דבאדם אחד ושתי שדות הואיל דאדם אחד לא הוי חדא מודעא לחבירתה וכי היכי דקני מתנה קני נמי ירושה. והא דכי אתא רבין אמר ר' אלעזר לא קנה היינו בשני בני אדם ושתי שדות דחד הויא מודעא לחבריה: אלא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא. דלעיל אמר באדם אחד ושתי שדות לא קנה וכל שכן בשני בני אדם ושתי שדות דלא קנה אמאי אמר רבין דר' יוחנן אמר דקנה: אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. דחד אמר דר' יוחנן אמר דוקא שדה אחת ואדם אחד קנה וחד אמר אפי' בשתי שדות ושני בני אדם אמר ר' יוחנן דקנה. וריש לקיש אתי לפלוגי על ר' יוחנן. והכי קאמר הא דאמרת משום הכי קנה דאמר מתנה בין באמצע בין בתחלה בין בסוף דוקא בשדה אחת ואדם אחד. וריש לקיש אמר אפי' בשני בני אדם ושתי שדות ולעולם לא קני עד שאמר פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית במתנה שנתתי להם דמשמע שנתתי להם כבר קודם ירושה וירושה אע"ג דכתב מתנה באמצע בתר ירושה כיון דאמר נתתי משמע שנתתי להם לשעבר קודם לכן. ובענין דתיהוי מתנה בכולה קודם ירושה. ורבוי שנתתי בתר דאמר יירשו דמשמע השתא דאמר להו מתנה בין קודם ירושה בין לאחר ירושה ובין באמצע. ובפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר וריש לקיש פליגי הכא דרב המנונא סבירא ליה כר' יוחנן ור' נחמן ס"ל כר' אלעזר ורב ששת סבירא ליה כריש לקיש: שכיב מרע האומר תנו שקל לבני למזונות לשבת לשבוע הואיל וראוין לתת להם סלע על שעיפלון מרובה נותנין להם סלע והא דקאמר תנו להם שקל לא אמר אלא בשביל לצמצם להם ממון שלא יפסידוהו. אבל אם (אמר) אין דיי להם

דקאמר יירשה קנה. אבל אם אמר לאדם אחד תהי' לך שדה זו במתנה ושדה אחרת בירושה או שדה אחת ושני בני אדם בזה תנו להם יותר. ואם אמר אל תתנו להם כל עיקר אלא שקל. או שאמר תנו להם שקל ואם מתו בני